

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра ФІНАНСІВ
(найменування кафедри)

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня бакалавр
зі спеціальності 6.030508 Фінанси і кредит
(шифр та найменування спеціальності)
за освітньою програмою

(назва освітньої програми)

на тему: «Удосконалення міжбюджетних відносин в Україні»
(назва теми)

Виконавець:

студент ЦЗФН факультету
Демченко Олена Миколаївна
(прізвище, ім'я, по батькові)
/підпис/

Науковий керівник:

д.е.н., доцент
(науковий ступінь, вчене звання)
Волохова Ірина Семенівна
(прізвище, ім'я, по батькові)
/підпис/

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми У період глибоких трансформаційних соціальних та економічних перетворень в Україні виникає гостра необхідність у створенні стабільно функціонуючої бюджетної системи та формування ефективно діючих механізмів державного регулювання міжбюджетних відносин. Особливої ваги набуває таке питання, як забезпечення самодостатності місцевих бюджетів різних рівнів та вдосконалення економічних та правових відносин функціонування бюджетної системи. Регулювання міжбюджетних відносин як суттєва складова бюджетного процесу – це важливий важіль удосконалення відносин між державними та місцевими органами управління, дієвий чинник економічного та політичного розвитку всіх адміністративно-територіальних утворень, забезпечення однакових умов доступу мешканців до управлінських послуг та суспільних благ. З огляду на це, важливим завданням є обґрунтування комплексного підходу до удосконалення міжбюджетних відносин, аналізу виконання місцевих бюджетів, а також розробка теоретико-практичних рекомендацій щодо удосконалення механізмів бюджетного регулювання.

Мета дослідження - дослідження процесів удосконалення міжбюджетних відносин в Україні та особливостей їх регулювання.

Завдання дослідження:

- розглянути поняття та сутність міжбюджетних відносин;
- визначити методи та інструменти регулювання міжбюджетних відносин;
- розкрити проблеми формування міжбюджетних відносин в Україні;
- визначити стан фінансового забезпечення органів місцевого самоврядування;
- дослідити особливості розмежування видаткових повноважень між

органами влади в Україні;

- розглянути міжбюджетні трансфери в Україні;
- визначити вектори оптимізації міжбюджетних відносин у контексті поглиблення фінансової децентралізації;
- з'ясувати напрями вдосконалення системи бюджетного вирівнювання в Україні.

Об'єктом дослідження в роботі є процес регулювання міжбюджетних відносин в Україні.

Предметом дослідження є удосконалення міжбюджетних відносин в Україні.

Методи дослідження. В роботі застосовуються такі загальнонаукові методи: економічного аналізу – при вивченні доходної та видаткової частини місцевих бюджетів, міжбюджетних трансфертів, порівняльного аналізу – при дослідженні взаємовідносин державного та місцевих бюджетів, змісту наукових досліджень та законодавчої бази України; дедукції та індукції при дослідженні механізму функціонування міжбюджетних відносин та інші.

Інформаційна база дослідження становлять нормативно-правові акти України, офіційні статистичні дані Державної служби статистики України, Міністерства фінансів України, Державної казначейської служби України, матеріали бюджетного моніторингу Інституту бюджету та соціально-економічних досліджень, Міжнародного центру перспективних досліджень, а також публікації в наукових та періодичних виданнях, матеріали науково-методичних конференцій, дисертаційні та монографічні роботи з обраного напрямку наукового дослідження.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота бакалавра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (70 найменувань) та 2-х додатків. Загальний обсяг роботи становить 88

сторінок. Основний зміст викладено на 67 сторінках. Робота містить 7 таблиць, 14 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

у першому розділі «ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ МІЖБЮДЖЕТНИХ ВІДНОСИН» зазначаються теоретичні та законодавчі основи формування міжбюджетних відносин в Україні шляхом визначення поняття та економічної сутності міжбюджетних відносин, дослідження методів та інструментів організації міжбюджетних відносин, а також розгляду законодавчої бази формування міжбюджетних відносин в Україні;

у другому розділі «ОРГАНІЗАЦІЯ МІЖБЮДЖЕТНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ» увагу приділено аналізу структури міжбюджетних відносин та динаміки їх розвитку. Визначено проблеми розвитку міжбюджетних відносин в Україні. Здійснено моніторинг розмежування доходів та видатків між різними ланками бюджетної системи. Проаналізовано бюджетні трансфери як основний інструмент регулювання міжбюджетних відносин;

у третьому розділі «НАПРЯМИ ОПТИМІЗАЦІЇ МІЖБЮДЖЕТНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ» визначено напрямки вдосконалення розвитку міжбюджетних відносин в Україні..

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволило зробити висновки, основні з яких такі:

Соціально-економічний розвиток кожної країни тісно пов'язаний із процесом руху коштів між бюджетами усіх рівнів з метою забезпечення всіх суб'єктів міжбюджетних відносин достатнім обсягом фінансових ресурсів. Запорукою успішного функціонування міжбюджетних відносин є ефективна організація бюджетної системи, зокрема, взаємодія центрального уряду і органів місцевого самоврядування. В останні роки поширюються децентралізаційні процеси, метою яких є посилення фінансової самостійності

місцевих бюджетів. Таким чином, сучасний розвиток міжбюджетних відносин відбувається під впливом впроваджених з 2015 року змін до Бюджетного та Податкового кодексів, які перемінили потік фінансових ресурсів між бюджетами різних рівнів. Виходячи з цього можемо зробити висновок щодо актуальності обраної теми дослідження.

Міжбюджетні відносини є важливою складовою бюджетної системи будь-якої країни та обумовлені суспільною потребою у перерозподілі бюджетних ресурсів від бюджетів економічно і соціально розвинутих адміністративно-територіальних одиниць на користь бюджетів тих регіонів, які менш забезпечені або більше потребують на даний момент коштів. Завдяки міжбюджетним відносинам регіони з недостатнім обсягом фінансових ресурсів набувають економічного та соціально-культурного розвитку, що сприяє піднесенню добробуту суспільства у цілому.

Разом з тим, розвиток системи міжбюджетних відносин супроводжується низкою проблем та недоліків:

- 1) надмірна фінансова залежність регіонів від «центру» та потреба в розмежуванні фінансових потоків між «центром» і регіонами;
- 2) місцеві органи влади не несуть суворої відповідальності за неефективне використання отриманих фінансових ресурсів;
- 3) відсутні стимули до економічного розвитку підвідомчих територій;
- 4) значна частка нецільових дотацій вирівнювання стримує розвиток регіонів та формує патерналістські очікування;
- 5) недосконалість законодавства;
- 6) недосконалий розподіл функцій та повноважень на здійснення видатків між бюджетами різних рівнів;
- 7) відсутність дієвої системи управління коштами міжбюджетних трансфертів на місцевому рівні;
- 8) обмеження повноважень органів місцевого самоврядування;

9) неналежний контроль з боку головних розпорядників коштів та відповідальних виконавців на місцях.

Таким чином, визначені проблеми міжбюджетних відносин потребують нового осмислення в умовах фінансової децентралізації.

Зміна структури Зведеного бюджету України свідчить про збільшення ролі місцевих бюджетів у наданні суспільних послуг населенню.

Податкові надходження обсягом понад 75% надходять до Державного бюджету, і близько 25% - до місцевих бюджетів. Одним із бюджетоутворюючих податків є податок на доходи фізичних осіб, який до 2011 року зараховувався до місцевих бюджетів, і лише після прийняття Бюджетного кодексу України в 2010 році його частина стала зараховуватись до Державного бюджету. Якщо в 2013 році державний бюджет наповнився на 10,5% від сукупного обсягу ПДФО, а місцеві бюджети – на 89,5%, то у 2015 році даний показник досяг 45,1% та 54,9% відповідно. З того ж року спостерігаємо зміщення розподілу даного податку на користь місцевих бюджетів. Так, у 2016 та 2017 роках частка ПДФО що надійшла до Державного бюджету склала 43,1% та 40,4%, а до місцевого бюджету – 56,9% та 59,6% відповідно.

Місцеві податки та збори забезпечують фінансову самостійність органів місцевої влади. Разом з цим, вони є регулятором перерозподілу ВВП у державі, а також впливають на соціальні та економічні процеси в країні. Тому на слайді бачимо питому вагу місцевих податків і зборів у доходах місцевих бюджетів та у ВВП. Так, обсяг місцевих податків і зборів за останніх п'ять років продемонстрував стрімке зростання, що відбулося за рахунок впровадження податку на майно, який, в свою чергу, включає плату за землю, податок на майно відмінне від земельної ділянки та транспортний податок. У 2013 році місцеві податки та збори склали 7,3 млрд. грн., у 2014-8,1 млрд. грн., у 2015-27,0 млрд. грн., у 2016-42,3 млрд. грн., і у 2017 році – 52,6 млрд. грн. Частка місцевих податків і зборів відносно ВВП у 2013 році дорівнювала 0,5% а відносно доходів місцевих бюджетів – 7,0%. У 2017

році ці показники складали уже 1,8% та 22,9% відповідно. Отримані значення показують підвищення їх ролі у країні та самостійності.

Різкий стрибок міжбюджетних трансфертів до місцевих бюджетів відбувся у 2015 році і досяг 174,0 млрд. грн. або 59,1%. У 2014 році аналогічний показник склав 130,6 млрд. грн. або 56,4%. У 2016 році їх обсяг в абсолютному значенні продовжив зростати, проте меншими темпами, ніж у попередньому, і у відносному значенні становив 53,4% усіх доходів місцевих бюджетів

В контексті аналізу міжбюджетних відносин розглянемо динаміку структури трансфертів з Державного бюджету України до місцевих бюджетів. Відповідно до наведених даних, найбільший обсяг у структурі трансфертів у 2013 та 2014 роках займала дотація вирівнювання – 55,7 млрд. грн. та 60,7 млрд. грн. відповідно, а також субвенції по соціальному захисту населення – 48,7 млрд. грн. та 50,3 млрд. грн. відповідно. Базова дотація за останніх три роки складала 5,3 млрд. грн., 4,7 млрд. грн. та 5,8 млрд. грн.

З метою здійснення видатків на делеговані державою повноваження в галузях освіти та охорони здоров'я впроваджено нові субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам – освітню та медичну. Дані субвенції передбачають субсидіарну відповідальність профільних міністерств та органів місцевої влади. Так, з 2015 по 2017 роки обсяг медичної субвенції місцевим бюджетам склав 46,2 млрд. грн., 44,4 млрд. грн. та 56,2 млрд. грн. відповідно, а освітньої – 44,1 млрд. грн., 44,5 млрд. грн., 51,5 млрд. грн..

Найбільш вагомими у структурі трансфертів залишаються субвенції соціального захисту населення, які у 2015-2017 роках склали 63,3 млрд. грн., 94,1 млрд. грн. та 124,7 млрд. грн..

Нами запропоновані наступні вектори вдосконалення міжбюджетних відносин в Україні. Зокрема:

- 1) Продовження впровадження децентралізаційних процесів;
- 2) Збільшення частки нецільових міжбюджетних трансфертів;

- 3) Законодавче закріплення джерел фінансування делегованих повноважень;
- 4) Удосконалення системи нормативно-правового забезпечення міжбюджетних відносин;
- 5) Законодавче закріплення видаткових повноважень кожного рівня влади;
- 6) Посилення відповідальності учасників міжбюджетних відносин за використання отриманих фінансових ресурсів;
- 7) Забезпечення кваліфікованими управлінськими кадрами на місцевому та регіональному рівнях;
- 8) Стимулювання органів місцевого самоврядування до нарощення дохідної бази місцевих бюджетів;
- 9) Підвищення прозорості та ефективності управління бюджетними коштами на місцевому рівні.